

Arkivex.



BOHUSLÄN

Munkedals- bygd

Nr 2

1989

Årg. 20

MUNKEDALS HEMBYGDS- OCH FORNMINNESFÖRENING



SPEL-ERIK

*Legendarisk spelman och
underhållare i Munkedalsbygden*

Föreningsaktiviteter 1989

Gökotta 4 maj på Hembydsgården. Liksom vid förra årets gökotta var det "Gubbstruttarna", förstärkta med dragspelaren Inge Ingman och under ledning av Allan Gustafsson, som stod för underhållningen. Gästartist var Kent på Slätthult, som med sitt lilla durspel tillförde gruppen en ny klangfärg. Kent gjorde också några uppskattade solonummer.

Wiknerspelen 24 juni. Det blev fil lic Gunnar Dahlqvist, välkänd hembygdsvän och forskare, som kom att inviga årets Wiknerspel. Han erinrade i sitt inledningsanförande om att dessa midsommarfester pågått ända sedan 1971. "Vi samlas här på denna gudomligt vackra plats för att dels på ett traditionsenligt sätt fira vår kära hembygd och för att bevara kärleken till denna och dels för att påminna om filosofen Pontus Wikners minne här på Kaserna." Han arrangerade också de hembygdsvänner som "lämnar sitt helhjärtade stöd för att ge dessa spel ett värdefullt innehåll genom att visa arbeten i hantverk från äldre tider såsom konstsmide, gammaldags tillverkning av dröprännor (demonstrerad av Ture Hansson, Vadholmen), vävning, spinning, knyppling, bakning av lefsor (i år under ledning av Astrid Blomberg. Bakstugan livligt frekventerad. En strid ström besökare hela dagen. Långa köer.) Dahlqvist påminde också om brukstraditionen, hur det redan på 1700-talet anlades kvarnar och sågar, i början av 1800-talet järnbruk och stångjärnshammare och 1871 det för bygden så viktiga pappersbruket. "Det är hembygdsföreningens angelägenhet att bevara brukstraditionen åt eftervärlden och vi har också fått förtroendet att förvalta de arbetarbostäder som ligger nerströms den gamla stenbron nere vid det s k Gamla Bruket." (Vi har i år sökt statbidrag för att reparera dessa byggnader som är belägna inom ett område av riksintresse för kulturmiljövården.)

Så föreningen har alltså många viktiga uppgifter. Det gäller nu t ex att fullfölja torpinventeringen, att hjälpa till med inventeringen av gamla körvägar och stenbroar, finna och registrera platser för kvarnar osv. (Matti Gustafsson har t ex påträffat några gamla kvarnstenar i Klevabäcken. Vi skall nu försöka datera dem och fastställa när det funnits vattenkvarn där.) Den gyllene regeln, sa Gunnar Dahlqvist, är "att i *nutid* från *fortid* vidarebefordra vårt svenska kulturarv till *framtiden*".

Fingals dilemma

Gesäters teateramatörer uppförde den roliga komedin "Fingals dilemma" av Erik Hellberg från Hedekas. Fingal själv spelades av Knut Johansson och dilemmat bestod i om han skulle ta pigan Greta, spelad av Lisbeth Schagerholm, eller den rika grannflickan Maja (Gun-Britt Adolfsson) till äkta. I det kluriga intrigspelet medverkade vidare Viktor Edqvist som drängen Nils och Elsa Johansson som Fingals mamma. Ensemblen hyllades med hjärtliga applåder.

år. Han upprepade nu den intressanta kvartssekelshistorik som han framträtt med redan på lördagen från friluftsscenen. Carlsson framhöll också det värdefulla med att, som vid detta tillfälle, träffa hembygdsvänner emellan. Det är en stor fördel om hembygdsföreningarna kan samarbeta och sträva åt samma håll i frågor som gäller bygdekulturen.

Avslutningen på den gemytliga träffen blev att anläggningarna på hembygdsgården visades för gästerna av dess föreståndare Erik Karlsson.

Grötfest 9 september i Folkets Hus. Samkvämet inleddes av PROs teatergrupp under ledning av Allan Gustafsson som uppförde lustspelet "Sol och vår". Huvudrollen som den lurige grammofonförsäljaren och kvinnotjusa-ren "Strömmingen" spelades övertygande av Rolf Berntsson och Gunnar Hälldén uppträdde i sin gamla paradroll som fjärsman. Tord Hagberg var bonde, Svea Andersson piga och Folke Gustafsson dräng. Maja Gilmsjö föreställde den kärlekskranka sömmerskan och övriga medverkande var Maja Berglund, Sonja Berntsson och Ester Blomqvist.

Publiken hade hjärtligt roligt och pjäsen fick naturligtvis ett lyckligt slut. Sol- och våraren haffades och de två kärleksparen fick varandra.

Men det viktigaste vid en grötfest är förstås att kökskommandot fungerar. Det bestod av Gunborg Bjurström, Lisa Johansson, Gundel Olsson och Elvy Andersson och den välsmakande risgrynsgröt de gjort i ordning fick en strykande åtgång.

Efteråt fick man tillfälle till en svängom. För musiken svarade Bertil Johanssons dragspelsgång.

Hembygdens dag firades 1 oktober i Foss kyrka med gudstjänst och predikan av kyrkoherde Gustaf Johansson. Vid det efterföljande samkvämet i församlingshemmet deklamerade Einar Dahlqvist egna dikter och Tomas Enarsson visade ett vackert och intressant bildspel om Foss kyrkas historia.

Kulturdagar 14 och 15 oktober i Hembygdsmuséet. Gösta Martinsson, som tidigare medverkat vid Wiknerspelen, ställde ut sina förnämliga träslöjdsalter. Mikael Barrehag visade oljemålningar (många med naturmotiv; räv och hare hans favoritmodeller). Sigrid Davik framträdde med kolteckningar och Doris Karlsson med handvävd damast.

På lördagen hade vi också besök av Oskar Hörmander, som föreläste om schartauanismen. Bydekultur är ju inte bara detsamma som att samla gamla föremål från olika verksamhetsområden såsom hantverk, jordbruk, rättsväsende osv. Det handlar inte enbart om att samla och sammanföra kunskaper om det rent materiella livet i forna tider. Hembygdsföreningarna måste också intressera sig för de kyrkliga traditioner inom vilka våra fäder fostrades och växte upp. Ty det förgångna kan aldrig uttraderas. En person som blivit född i en viss religion har — oavsett vad han senare i livet själv har för religiösa eller politiska åsikter — inte samma grund som ett barn som

Frank Johnsson

”Här är den sköna sommar som jag har lovat dig.” Med den kända Taubevisan följd av ”Solig morgon i norra Bohuslän” inledde trubaduren Frank Johnsson från Vänersborg sitt program. Hembygdsgårdens vackra omgivningar och en entusiastisk publik inspirerade sångaren till en lyckad tolkning av denna den svenska sommarens skald framför alla andra. Johnssons textning var också utmärkt och hans gitarrspel distinkt. Längre fram på sommaren medverkade han följdriktigt vid Taubedagarna i Uddevalla.

25-årsfest Lördagen 19 och söndagen 20 augusti. Med anledning av att Munkedals Hembygdsförening nu varit till i 25 år samlades en del medlemmar på Kaserna. För att visa på samhörigheten med andra ideella rörelser hade anordnats en dragkampsturnering. Samlingen kring dragrepet symboliserar jämväl striden och antagonismen mellan de olika kommundelarna. Alltså deltog idrottskämpar från så att säga kommunens fyra hörn, från Hedekas, Munkedal, Hällevadsholm och Dingle. Det blev Hedekas IF som vann på maximala 3 poäng, därefter blev placeringarna lagen emellan i ovannämnd ordning, Munkedals IF tvåa osv. Prisutdelare var Margaretha Bruzelius och Gunborg Bjurström. Trumpetfanfarnerna blåstes av Sylvia Karlsson. Repet — 56 meter långt och med en omkrets av 10,5 cm — hade vi lånat av Munkedals AB.

Efter detta lugnade vi ned oss lite till tonerna av de populära Vassängspojkarnas band. Det blev en angenäm stunds avkoppling att lyssna till de musikaliska sönerna till Rudolf på Kaserna, den legendariske storspelmannen. Rudolf bodde ju på Kaserna en tid innan han flyttade med sin stora familj till Vassängen vid Viksjön. Därför passade det väldigt bra att de denna dag fick återkomma till sitt barndomshem och spela på hembygdsföreningens jubileum. Det var fyra av bröderna som medverkade och vidare deltog en annan bygdens son, Egil Bjurström på gitarr, och en uddevallare, dragspelaren Nisse Lind.

Lördagen avslutades med en bejublade teaterföreställning av *Tildas gäng* under ledning av Britta Winberg. Pjäsen hette ”Friskvårdsprofessorn i Bluffarbyn” och var författad av Ernst Eriksson, själv gammal friskvårdsföretagare. Självfallet spelade han då också huvudrollen som professor och de i tur och ordning inträdande patienterna var John Andersson, Anna Claesson, Anna Karlsson och Britta Winberg. Sjuksköterska var Hjördis Skall.

Festligheterna kulminerade sedan på söndagen då kommunens övriga hembygdsföreningar inbjödits till Kaserna. Föreningarna representerades av sina respektive styrelser under ledning av Clemens Karlsson, ordförande i Svarteborg, Arne Hagberg, ordförande i Hede och Anders Persson, vice ordförande i Bärfendal. Persson överlämnade också en bok om Bärfendals kyrka, som hans mor, Naemi Persson, författat. En vacker blomsteruppsats fick vi från Filuftsfrämjandet.

Hedersgäst vid sammankomsten var givetvis Alfred Carlsson, nybliven 80-åring, föreningens förste ordförande och den som varit med i styrelsen flest

uppföstrats under en annan livsåskådnings dominans. För västkustens del var då utan tvivel Henric Schartau (1757—1825) den andlige ledare som hade det största inflytandet. Schartaus lärjungar — för norra och mellersta Bohusläns del framför allt Holmqvist i Kville och Dahl i Hede — förde hans läror hit till västkusten. Hörmander nämnde också sådana i våra trakter välkända schartauaner som Thuresson i Krokstad, Möller i Foss och Anderberg i Svarteborg. Bland åhörarna märktes Katarina Lewis, som håller på med förberedelser till en avhandling om den schartauanska kvinnan.

Som avslutning på kulturdagarna — som alltså hade en ganska stor spännvidd — bjöds vi söndag eftermiddag på en oförglömlig stunds underhållning med den genuint bohuslänske entertainern *Lur-Gunnar*. Den vitale 80-åringen höll publiken i ett järngrepp under närmare en och en halv timma. Han varvade käcka västkustbitar med lyriska Taubevisor och dessutom var han en mästare på att recitera Fröding och Geijer. Bondkomik av Lars Dalabondes märke var han heller inte främmande för. Kort sagt: *Lur-Gunnar* är en mycket allsidig artist och stor showman. Till succén bidrog naturligtvis de ytterst skickliga musiker som understödde honom, nämligen Reibert Johansson på dragspel och gitarristen Zander Johansson.



Lite postal historia

Under det sistlidna året har ett par remarkabla händelser inom postväsendet ägt rum här i Munkedal. Sålunda flyttade Posten in i nya lokaler i Centrum den siste oktober 1988 och lämnade då postkontoret i SJs stations omdelbara närhet, där man hade hållit till sedan år 1933. Vidare lades Munkedal 2, tidigare benämnt Munkedals bruk, ned den siste april 1989. Den siste föreståndaren där var Maj Ljungberg. Poststationen öppnades den förste juni 1944.

Experten på postal historia, Erik Lindgren från Växjö, har utförligt beskrivit Munkedals posthistoria. Därvid hänvisar jag till "Fem socknar i Munkedal" del 1, sid 433. Det meddelas, att poststationen Qvistrum öppnades år 1874 för att så småningom överflyttas till träfastigheten snett bakom F:a Arthur Hanssons affärshus. Vid järnvägens invigning 1903 bildades på denna plats Munkedals dåtida affärscentrum med post och järnväg. Poststationen Qvistrum, belägen strax söder om nuvarande vägkryssat vid riksvägens östra sida, fortsatte fram till 1903. Härifrån kördes posten till Åboland, Stångenäs över Ferlevfjorden vid Röd—Sämstad och till Hällevadsholm av bl a postförare Mård.

Munkedals AB hade flyttat sitt huvudkontor från Uddevalla till den nuvarande platsen i Munkedal år 1889. Postgången från Uddevalla till Munkedal

ombesörjdes av postförare Rösberg. Hans båda döttrar är kvar i livet alltför. Jag har av dem fått information om att denna postgång var mycket äventyrlig, särskilt över Grytingebackarna. Munkedals AB begärde i ett brev till poststyrelsen den 13 augusti 1896 att en poststation skulle inrättas vid bolaget utan kostnad för postverket och att den postföring som bolaget själv svarade för mellan Uddevalla och Munkedal skulle övertas av Postverket. Efter en utredning fann Poststyrelsen detta vara en god lösning och poststationen i Munkedal öppnades den 1 december 1896 med Carl A H Koch som föreståndare, följd 1898 av Anna Nilsson. Stationen låg vid Bruket.

Sju år senare var som nämnts statsbanan genom Bohuslän invigningsklar och under förra seklets sista år skulle man ta ställning till namnen på stationerna utmed järnvägen. Därvid förslog järnvägsstyrelsen, att den station, som skulle ligga där den nu är belägen, skulle kallas Qvistrum. Munkedals ABs privata bana som invigdes 1896 skulle förbinda fabrikerna med Munkedals hamn, fick då en mellanstation nära SJ. I förbigående kan nämnas att järnvägsstationen skulle ligga vid Lilla Foss vid nuvarande industrihotellet, men man fann då att det där föreläge skredrisk. Man hade nämligen haft bekymmer tidigare vid järnvägsbron över Åtorp och ett ordentligt jordskred vid bergsskärningen vid Svinebacka.

I samband med att SJ tog sin järnväg i bruk 1903 var avsikten att flytta Munkedals poststation från Bruket till den nya järnvägsstationen och samtidigt dra in poststationen i Qvistrum.

Men nu vände sig Munkedals AB mot planerna att kalla den nya järnvägsstationen för Qvistrum enligt Erik Lindgren. Namnet Qvistrum var förenat med ett vanhedrande minne ca 100 år tidigare. Intet ortsintresse finns för att stationen skall ha detta namn, sades det.

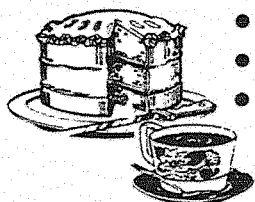
Därvid kom man att påminna sig "Tyttebärkriget" år 1788 med många märkliga detaljer, exempelvis generalernas fyllefest på Bråland strax före slaget och att man underlät att riva Kvistrummsbron med hänsynstagande till Gästgiverskan Landbergs rörelse. Mer härom finns att läsa i en nyutkommen norsk bok "Tyttebärkrigen", som finns att köpa hos F:a Arthur Hansson och på Bohusläns Museum i Uddevalla.

Munkedals AB hade naturligtvis en önskan att den nya poststationen i den av Arthur Hansson nybyggda fastigheten samt den närbelägna järnvägsstationen skulle heta Munkedal. Båda togs i bruk i december 1903 och båda fick namnet Munkedal. Poststationen i brukets lokaler drogs då in liksom de närbelägna poststationerna med namnen Qvistrum och Sandklev i Häby.

Munkedals poststation flyttade år 1933 in en ny fastighet i närheten för att för ca 1 år sedan bli inrymd i den nuvarande fastigheten i Centrum.

Gunnar Dahlqvist

STALE KONDITORI



- Konditori
- Café
- Beställningar av smörgåstårter, landgångar m.m.

STALEVÄGEN 84 TEL. 0524/125 35

VÄLKOMNA!

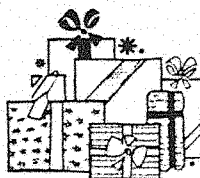
Åsa & Susanne

Gör som många andra
köp presenten på STALE



STORT URVAL AV

**Guld • Silver • Tenn
Glas • Porslin • Ur**



GÖR ETT BESÖK PÅ "MYSIGA STALE"

gittans
guld • presenter

Stalevägen 82a, Munkedal
Telefon 0524 - 101 33

ÖPPETTIDER:

Månd-Fred 9.30 - 18.00
Lördag 9.00 - 13.00

Välkomna

Gittan & Kjell

Erik Karlsson 1900—1977

En av centralfigurerna inom Munkedals musikliv under flera årtionden hette Erik Karlsson, mer känd som Spel-Erik. Han var en man som efter en inspirerande barndom målmedvetet gick in för att lära sig musikens grunder ordentligt och därefter med stor skicklighet använde sin musikalitet till allmänhetens fromma.



Att vara född på Kaserna i Foss förpliktigar. I samma stuga som filosofen och skalden Pontus Wikner växte upp, tillbringade Spel-Erik sina barnoms- och ungdomsår. Eftersom hans mor dog, när han var åtta år, togs han om hand av hennes mor och syskon. Mormodern härstammade från Torps socken på andra sidan dalslandsgränsen och morfadern från Foss. I likhet med morbröderna arbetade Erik tidigt (vid tretton års ålder) som flottare men hamnade rätt snart och för resten av sitt aktiva liv i limkokeriet vid pappersbruket. Han gifte sig 1921 med Gerda Holm och fick tre barn. Familjen bodde på Stale, där två hus byggdes: 1923 Eriksdal på nuvarande Baldersvägen och 1928 Dalhem på Syrénvägen. Erik gick bort i september 1977.

Redan under barndomen var Erik omgiven av musik, vilket medförde, att han redan som fyraåring lärde sig spela durspel. Alla sex morbröderna spelade. Dem han lyssnade mest på var Johan (= Johan på Stenarne) och Rudolf (= Rudolf på Vassängen). Den senare var oerhört skicklig på durspel och lärde gärna ut allt han kunde. Rudolfs sju söner ägnade sig sedermera också åt musik och bildade egen orkester. Flera av dem är fortfarande glada musikanter. Till höjdpunkterna under Eriks ungdom från tioårsåldern och framåt hörde danskvällarna på Stale dansbana, där någon av morbröderna och Erik svarade för musiken. Efter hand fick han ensam ta över ansvaret. Andra dansbanor låg vid syrdammen på bruket och Skansen vid idrottsplatsen. Ibland sopade man Pumpbron och dansade där.

Efter att från början ha spelat på en- eller tvåradiga oliktoniga dragspel skaffade Erik sig större liktoniga spel. När erbjudandena om engagemang blev fler och publik och inkomster växte, kunde han köpa allt bättre instrument. Ändå var han inte riktigt nöjd. Hittills hade han spelat efter gehör utan notkunskaper; nu ville han lära sig mer. Av en musiklärarinna, Barbro

Fridefält, och per korrespondens lärde han sig inte bara grundläggande notkunskaper utan också harmonilära. Tack vare detta kunde han sätta ihop arrangemang för flera instrument.

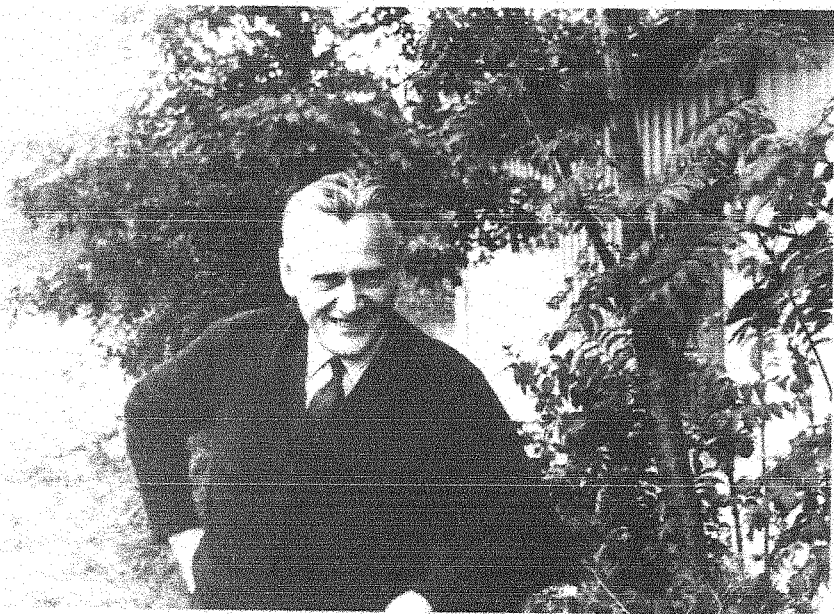
Spel-Eriks kapell hade olika sammansättning under åren. Beroende på omständigheterna varierade antalet musiker mellan tre och sju. I slutet av trettioalet var orkestern som populärast, och då fanns också blåsare med. Tage Andersson, i vanliga fall fiolist, lärde sig spela trumpet, och Erik själv trakterade saxofon. Eftersom det var ont om pianister i Munkedal, lånades sådana från Uddevalla. I en sjuusitsig personbil for hela orkestern med instrument och allt runt i Bohuslän, Dalsland och Västergötland. Samtliga arrangemang gjorde Erik under lediga stunder.

Många är de musikanter som någon gång spelat ihop med Erik. Andra dragspelare som Adolf Nilsson, Einar Johansson, Arvid Johansson (kusin till Eriks mor), Erik Karlsson i Åkersdal, Harry Lundin och Albert Lindbom är bland de mera kända i bygden. Maja Sohlberg, Munkedals enda riksspelman, har berättat om hur Erik erbjöd henne plats i trion, när hennes make gått bort.

En annan sida av Eriks verksamhet hade mera med underhållning än dans att göra. Med sin goda sångröst blev han medlem i både arbetarkören och manskören, vilka båda han också tidvis var dirigent för. Hembygdsföreningens sånggrupp ledde han i ett antal år. Vid hur många kalas och andra privata tillställningar han bidrog till underhållningen är det ingen som vet. I många år ackompanjerade han Calle Foss vid otaliga framträdanden inom och utom Munkedal. Mindre känt är att han alltid gjorde arrangemangen till Calles kupletter och revynummer, ett mycket tidsödande arbete i det tysta. Han hade ibland elever på dragspel och kvällskurser i musik på läroverket i Uddevalla.

Det är att märka, att denna omfattande verksamhet inom musiken utfördes vid sidan av det ordinarie arbetet i fabriken. Några fritidsbekymmer hade Spel-Erik sannerligen inte! Hans outtröttliga kulturarbete belönades aldrig med diplom eller medaljer. Trots alla evergreens och egna kompositioner var den finaste musiken, har han själv sagt, de enkla låtar han lärde sig på Kaserna. Genom att han hjälpt till att bevara och förmedla denna låtskatt från bygden åt eftervärlden, har han gjort en ovärderlig insats för folkmusiken i Bohuslän. Därmed kommer också namnet Spel-Erik att sent glömmas.

Lars Ahlberg



Alfred Carlsson 80 år

15 augusti fyllde Alfred Carlsson, populärt kallad "Alfred på Skogen" och en av de bohuslänska hembygdsvännernas mest markanta profiler, 80 år.

Vid späd ålder kom han med sina föräldrar till Amerika där han växte upp och gick i skola. Skolgången avslutades efter familjens återkomst till Sverige och efter en del olika jobb kom han 1937 till Munkedals Bruk där han var verksam fram till sin pensionering.

Själva födelsedagen firade han i stillhet men redan lördagen den 19 var han i farten igen. Då medverkade han nämligen vid Munkedals Hembygdsförenings 25-årsfest på Kaserna med ett långt anförande som handlade om vad som tilldragit sig under föreningens historia. Till detta var han den mest lämpliga personen. Alfred Carlsson var ju med och startade vår förening 1964, han blev dess första ordförande och innehade den posten ett tiotal år. Ytterligare ett antal år var han verksam i styrelsen, dels som vice ordförande och dels som sekreterare. 1971 uruppfördes hans pjäs om Pontus Wikner. 1980 och 1986 medverkade han till utgivningen av de två digra volymerna "Fem socknar i Munkedal". Han har regisserat filmerna om Sander-Tilda och Tjuv-Marta. Dessutom är det till största delen Alfreds förtjänst att vårt medlemsblad *Munkedalsbygd* kunnat färdigställas och utgivas. Det är nu inne på sin tjugonde årgång.

STÖD
*Hembygdsföreningen genom att
ingå som medlem
Årsavgift 30:— per person
Beloppet kan lämpligen insättas
på girokonto 58 23 49 - 7*

Munkedals Hembygdsförening och Fornminnesförening

- v i l l bland annat samla och bevara allt som är av värde och ägnat att belysa befolkningens liv och verksamhet under gången tid . . .
- v i l l skydda och bevara alla yttre fornlämningar inom kommunens socknar . . .
- v i l l arbeta för främjandet av ortens kulturhistoriska värden . . .
- v i l l verka för skydd åt bygdens natur och bevarande av dess särprägel åt kommande släkten . . .
- v i l l genom exkursioner och utfärder ge en inblick i fornminnenas stora historiska betydelse . . .
- v i l l samla och bevara alla slag av antika och äldre föremål såsom träarbeten, redskap, böcker, fotografier, tidskrifter m.m. att förvara i vårt museum . . .

ICA STALEHALLEN

Stalevägen 86 MUNKEDAL ☎ 0524 - 102 21

ÖPPET:
månd.-fred. 9-19
Lördag 9-14
Sönd. Stängt



Manuell
Chark- och
Ostdisk

SÖNDAGSÖPPET

3/12	12.00 – 17.00
10/12	12.00 – 17.00
17/12	12.00 – 17.00
23/12	9.00 – 16.00

VÄLKOMNA
*Manne & Kristina
med personal*

100 ÅRSJUBILEUM ★★

Speciellt inför julen:

HEMMAGJORD INLAGD SILL



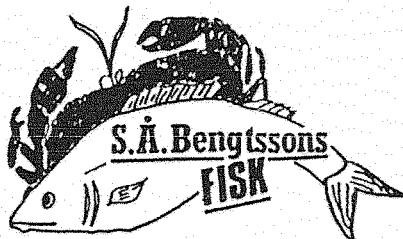
**LUTFISK, SALT LÅNGA
Färska RÄKOR, Rökt LAX**

(efter beställning)

OBS! MÅNGDRABATT till institutioner. 30 dagars kredit.

**Beställ gärna per
NY telefon 129 00**

Mån, Ons	STÄNGT	9-18
ÖPPET	Tis	10-18
	Tors	9-18
	Fre	10-14
	Lör	
23/12	} HELGSTÄNGT	
26/12		
30/12		



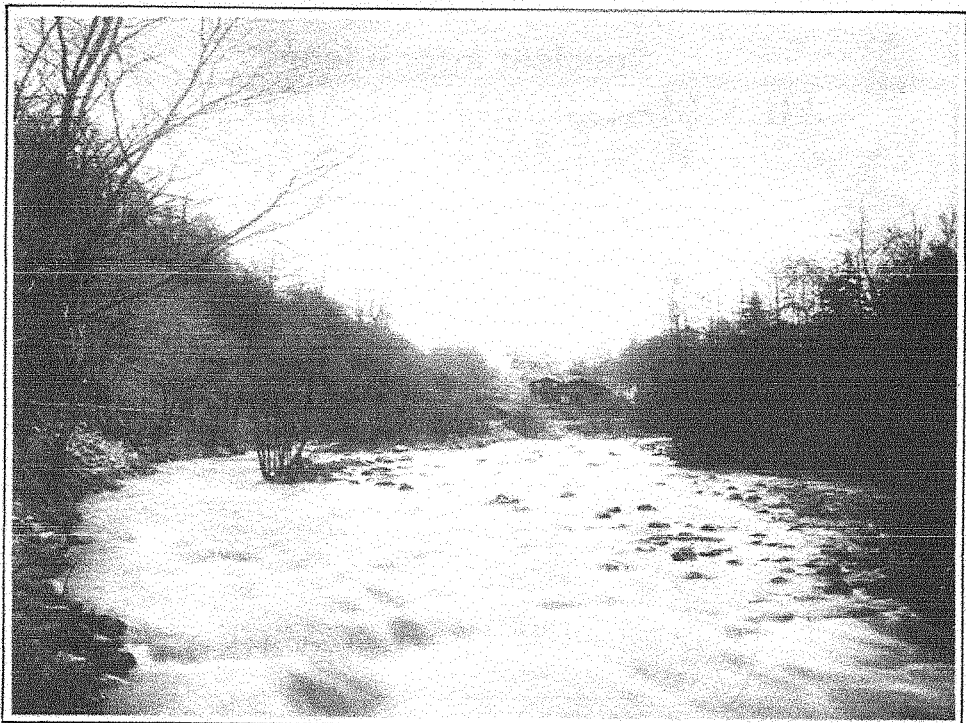
**Munkedal
Välkomna!**
Sven-Åke

*Varma stövlar och kängor
för hela familjen*

E. Anderssons Skoaffär

Stalevägen 92, Munkedal. Tel. 0524/101 44

(Mitt emot Folkets Hus)



Munkedal i gångna tider

Allt har utvecklats under årens lopp i allt som rör bygden, det kulturella, sportsliga, nöjesvärlden och mycket annat av betydelse.

Förr var det bara ett fåtal hus och gårdar, nu är bostadsbebyggelsen av hög standard och de få kvarvarande stugorna är ganska sällsynta. En epok i Munkedals historik är tillkomsten av pappersbruket år 1871, som skapade arbete för många inom socknen men även från kringliggande bygder strömmade folk till, som erhöll sysselsättning. Avstånd till arbetsplatsen tycktes inte utgöra något hinder, många hade flera kilometer att färdas eller rättare sagt att gå. Även i vår tid är det åtskilliga som har lång väg till sitt arbete, men då åker man bil. I min ungdom minns jag så väl, en då pensionerad person från Håby, som bodde tätt intill gränsen mot Svarteborg. Han hade en lång väg att tillryggalägga till fabriken i Munkedal, han kunde berätta var stigen gick där han varje dag i ur och skur vandrade till arbetet. Han följde en väg som gick ungefär där järnvägen löper, men den fanns inte då. Därefter fick han gå på småvägar över Lerberg och Torp och tog genvägen bron vid Brålands kvarn. Detta är bara ett exempel, folk från Valbo Ryr hade

också en dryg väg att gå, men genvägar fanns även där och överallt svåråtkomliga på vintrarna.

Fotbollen tycks haft förankring i Munkedal sedan lång tid tillbaka. Hembygdsföreningen har bevarat bilder från åren efter sekelskiftet där planen lär ha legat på samma plats som nu. Och väl minns vi äldre hur duktiga grabbarna var på fyrtiotalet, som kom upp i div II och laget fanns med på tipskuponen. Men inte bara beröm åt dessa gossar utan även de nuvarande som kämpar hårt. Och beröm även till övriga idrottssammanslutningar i Munkedalsbygd.

Drar jag mig till minnes en annan form av sport, och som kanske en och annan också kommer ihåg. Man anordnade s k sparkstöttstävling mellan Munkedal och Åboland och vände där. Tävlingen tycks ha fortsatt några år och detta ägde rum 1923 mot slutet av vintern. Året därpå, 1924, var det tyvärr omöjligt att anordna liknande tävling, ty den vintern kom ingen snö. På den tiden sandades inte vägarna, annat än i nödfall.

Nöjeslivet i Munkedal utvecklades sakta och säkert i seklets början. Mest var det kringresande spelmän som utmärkte sig som positivhalare och liknande. Även någon sångare behagade roa publiken. En som kan nämnas var Lars Dalabonde, som ansågs vara en publikdragare av stora mått. Han kom till Munkedal 1910 och hade till vana att spela en turkisk krigsmarsch som inledning. När han spelat första versen, lät han med avsikt en sträng på sin gitarr gå av, varför han inte kunde fullfölja melodin. Tyvärr blev det så, att folket genomskådade detta trick och bad honom börja med vers nummer två, ty den hade dom inte hört.

Sommaren 1891 kom en herre uppifrån landet som hade en gammal björn som han förevisade. Det kostade fem öre att få se djuret, som utförde en del rörelser, mest med att stå på sina ben. År 1904 kom ett kringresande teatersällskap till Munkedal och roade befolkningen. Cirkusdirektör Adolphi kom till samhället och visade sina hundar i början av seklet.

Så kom en man som hette Pingel och som sällskap hade han en vacker dotter. Det sades att flera unga pojkar som jobbade på fabriken blevo upp över öronen kära i flickan, som beskrevs ha gröna ögon och blont hår.

En nykterhetsloge "Ädel sträven" av NOV blomstrade upp kring åren 1910 och även IOGT började sin verksamhet.

Dansbanor förekom i omgivningarna där det kanske gick en smula hett till ibland. Men roligt var det. Sedan folkparkens tillkomst 1931 har de flesta nöjesarrangemangen förlagts dit.

Detta var några axplock ur bygdens historia. Mycket mer finns att berätta, men därom en annan gång.

Alfred Carlsson

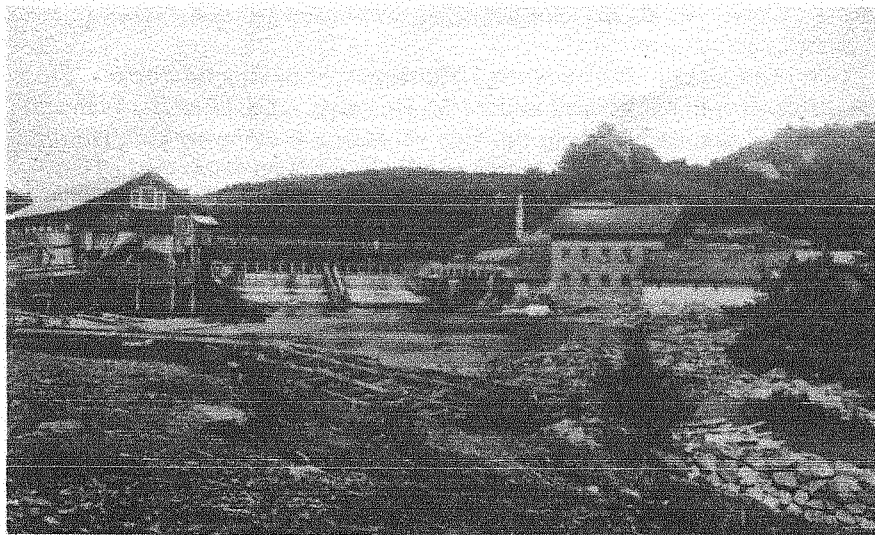


Foto: Schewenius förlag

Torps bruk

Förr var det liv och rörelse kring anläggningarna vid Torp i Håby. Numera är allt i ruiner. Till vänster på bilden syns sågen, som var i bruk ett stycke in på 1920-talet. Den revs 1945.

På höger sida ligger den gamla kvarnen, den användes ett stycke in på 1940-talet. Emellan sågen och kvarnen märks en bro, som under åren blev ganska farofylld att trafikera.

Bilden som är tagen före 1920, visar hur det såg ut i en bygd där många människor haft sin utkomst under årens lopp. Här är nu tyst och stilla, en idyll som alltjämt verkar fängslande. En underlig och allvarlig bild, en minnas tavla, där det fordom härskade en livlig verksamhet vid vattenfåran Örekilsälven.

Gynna våra
annonsörer,
de gynna oss

Munkedals Hembygdsförening 25 år

Hembygdsföreningen startade 1964 under blygsamma former och mera på försök. Under flera år dessförinnan kretsade oftast tankarna kring en förening som kunde ta till vara allt av äldre datum, att vårda befintliga fornlämningar inom området. Fornminnes- och hembygdsföreningar i Bohuslän har varit fåtaliga under en lång tidsperiod och enligt hembygdsförbundet finns de flesta föreningar bildade under åren 1950- till 1960-talen. Givetvis finns föreningar daterade tidigare, exempelvis Bohusläns fornminnessällskap Vikarvet från 1915.

När det gäller fornminnes- och hembygdsföreningar tycks andra landskap i Sverige tillkommit på ett betydligt tidigare skede, såsom i Dalarna där dylika sammanslutningar fanns rikligt förekommande under seklets början. Det kan noteras, att Leksand i Dalarna redan hade ordnat med en hembygdsförening år 1904. Och flera liknande tillkomster av föreningar, fanns på skilda håll inom landskapet. Hembygdsföreningarna föregicks i regel av fornminnesföreningar. Målsättningen var ungefär detsamma, att slå vakt om allt av äldre datum, såväl inre och som yttre lämningar till det yttre räknades gamla husgrunder, där man samlade uppgifter, inte bara om själva hustomten utan även om de människor som bott och verkat i de gamla husen.

Det är nu närmast i sin ordning, att beröra vår egen bygd, i och omkring samhället i Munkedal. Vi har som nämnts bildat föreningen 1964 men det har dessförinnan funnits en hembygdsnämnd vars ordförande var Gunnar Sundman, tillsammans med ett fåtal ledamöter. Den bildades år 1960 och verkade några år framåt och ett tag fanns både nämnden och föreningen verksamma med samma målsättning. Äldre föremål samlades lite varstans exempelvis i Hede ladugård och här i Wiknerstugan. Så småningom erhöll hembygdsnämnden den gamla skolan i Önnebacka och här kunde äldre föremål få sin förvaring. Hit kom alla gamla läsböcker från både socknen och skolan. Böckerna finns givetvis än idag i museibygnaden. Tillskyndandet av en allmän hembygdsförening i socknen tog fart då hembygdsnämnden ansåg att en nybildad förening kunde intressera en bredare allmänhet, man kunde utforma ett program och ta emot anmälningar för personer som önskade vara med i en sådan förenings aktiviteter. En viss aktivitet fanns onekligen från början, däremot var anslutningen svag, endast cirka 13 personer fanns antecknade det första året. Innan vi fortsätter att tala om vår egen hembygdsförening kan vi nämna att en hembygdsförening fanns eller bildades 1930 på initiativ av dir Olof Bildt med ett begränsat antal medlemmar. Man lägger märke till, att mera prominenta personer fanns med på medlemslistan. Numera är det ju så, att alla får vara med i en hembygdsförening såväl hög som låg och utanför alla politiska och religiösa intressen.

Vi hade kommit så långt, att tiden var inne för att konstituera en styrelse i syfte att bilda en hembygdsförening, i syfte att verka inom socknen och an-

gränsande trakter. Sammanträdet ägde rum i Blomqvists klubblokal på Örnebacka under påskhelgen i slutet av mars 1964. Fast många lovade att komma till mötet, fanns bara 5 personer. Det heter ju "att många äro kallade men få utvalda". Av dessa fem personer har två av dem gått ur tiden, nämligen Paul Blomqvist och Gilbert Bäckström. De övriga var Gunnar Karlsson och Alfred Karlsson. En av de närvarande yrkade på, att föreningen borde heta Munkedals hembygds- och friluftsförening. Ett eller ett par år, använde sig föreningen av denna titel, men därefter hette den hembygdsföreningen rätt och slätt, för att efter några år tilläggas fornminnes- och hembygdsförening vilket namn föreningen alltjämt har. Medlemsantalet steg och efter ett par år var vi uppe i ett 50-tal personer. Och medlemssiffran steg alltefter åren gick. 1969 hade vi 135 medlemmar. Den högsta siffran i antalet medlemmar tycks vara år 1974 med 620 personer. Men i förbundets årsskrift hade tryckfelsniss varit framme och ökat medlemsantalet med 100 personer. Dessa hördes aldrig av och erlade heller aldrig någon avgift till hembygdsföreningen.

Ordförande i föreningen har varit Alfred Carlsson, Arvid Johansson, Jean Ohlsson, Gunnar Hälldén och på senare tid Erik Tedehag och Inge Ingman. Många personer har utfört förtjänstfulla insatser i föreningen men skulle vi nämna alla här torde uppräknningen bli alltför omfattande. Vi är dock i hög grad tacksamma för vad alla dessa personer uträttat för hembygdsföreningen under gångna år, ingen nämnd men heller ingen glömd.

Allt efter föreningens tillväxt, kom det till nya attraktioner av olika former. 1970 anordnades en träff vid Pontus Wikners födelsehem på Kikerud där folkdanslaget medverkade. Detta gav upptakten till något betydligt större program, nämligen området Kaserna, som en gång utgjort Pontus Wikners barndomshem. Området som har ett utomordentligt läge, lämpade sig väl till firande och hugfästande av Wikners minne och en teaterpjäs utförd av amatörer från orten och framförd på en provisorisk scen ägde rum första gången 1971. Skådespelet fick god kritik och uppfördes under de närmaste åren. Området Kaserna kunde användas till ett flertal ändamål, såsom en hantverkutställning där många yrken uppmärksammades från gångna tider och med gamla redskap. Den gamla Wiknerstugan blev inte ensam längre. Det byggdes ladugård, kafé, källare, vedbod, bakstuga och hantverkslängor. Till dessa kom även vävstuga och toalettstuga. Vi fick överta området efter ansökan hos Munkedals aktiebolag på obegränsad tid.

Under årens lopp har många personer uppträtt med olika former av underhållning. Vi minns 1977 då värmlänningarna gästade Kaserna. Vi fick besök av Göingeflickorna 1973 och samma år av Bohusläns-Dals spelmansförbund. 1974 anlände ett sällskap som uppförde Värmlandsflickan. Lerums pensionärsförening gav en teaterföreställning som hette Askungen. 1983 framförde PRO i Munkedal en teaterföreställning "Alida och Isabella" och en PRO-kör från Strömstad under ledning av Sture Brundell framförde ett antal sånger. Visans vänner kom till Kaserna den 30 juli då Cornelis Vrees-

wijk medverkade. Åtskilliga fler artister har uppträtt här på Kaserna och även i Folkets Hus vid föreningsträffar där. Den 12 juni 1982 fick vi besök av Hembygdsförbundet i Uddevalla, som hade förlagt sitt årsmöte i Munkedal. Under en följd av år anordnades Hembygdens dag där kyrkbesök ingick och med samkväm efteråt. Den 18 juli 1976 var det friluftsgudstjänst med barndop på Kaserna och vid Wiknerspelen 1986 blev det dubbelbröllop.

Föreningen har under årens lopp anordnat många resor, såväl korta som längre. De längsta torde vara till Gotland 1975 och Norge 1976 (Trondheim). Det blev resa till Eringsboda den 19—20 juli 1969 och då det blev stor tillströmning till denna tur, upprepades den den 26—27 juli. En givande tur! Sångaren Elon Dahl besökte Munkedals hembygdsförening den 8 november 1975. Föreningens 10-åriga tillvaro, firades på Åtorps herrgårdspensionat den 2 november 1974 under medverkan av Folke Hamrin.

Hembygdsföreningen hade under många år en egen sångkör under ledning av Spel-Erik. Sedan Spel-Erik gått bort upphörde kören. Inget hindrar att en ny sångkör bildas med lämplig dirigent och med sångare som kan "ta ton". En resa med båt ägde rum den 11 juli 1970 med ångaren "Byfjorden". Inalles deltog 110 personer i denna uppskattade färd med strandhugg i bl a Gullholmen, Mollösund och Rönnäng. Föreningen har även gjort en del inspelningar med 8 mm superäta film och lyckas ganska bra, trots ekonomiska problem. En längre film ägnades åt "Tjuv-Marta" samt en kortare d:o åt Sandertilda som bodde i trakterna av Vattneröd och Ödsmålsskogarna.

Ett viktigt inslag i allt väsentligt som rör hembygden är torpinventering som ägt rum under flera år och därvid deltagarna lyckats insamla material till vilka människor som bott och verkat på skilda ställen inom socknen. En del finns antecknade och bevarade i muséet.

Muséet blev betydligt utökat, genom att samtliga rum i den gamla skolans lokaler förvärvades under början av 1980-talet. Där har således givits plats för vävning, sykrets och köksutrymme. Även så har hembygdsföreningen fått plats för sammanträden och kontorsgöromål.

Många andra aktiviteter har ägt rum under åren. Det är omöjligt att uppräknat alla. Torpinventeringen är ett viktigt inslag i hembygdsföreningens arbete. Många är de torp och husgrunder som upptäckts i främst Foss och Valbo Ryr. I många fall har de lyckats inhämta namn på de personer som bott på respektive ställen. Utflykterna finns upptecknade och bevarade i muséet. Men mycket återstår av gamla husruiner att besöka och vi får tro att det kommer göras besök så småningom.

Arbetsuppgifter saknas ej i en förening och styrelsen är som alltid tacksam för all hjälp i dess strävan att medhinna allt av intresse i de skilda grenar av verksamhet som ständigt pågår. Med mikrofilm har en grupp tagit fram personer som i en svunnen tid verkat inom sockengränserna och upptecknats för eftervärlden.

Det är allas vår förhoppning, att hembygdsföreningen även i fortsättningen skall stärka sin ställning och få än fler medlemmar, vilka stöder före-

ningen i dess strävan att bevara allt av historiskt värde till kommande generationer. Det är också viktigt, att tänka på pionjärerna som brutit mark för denna förening och med brinnande intresse för alla uppgifterna vidarebefordrar allt som rör föreningens angelägenheter. Med dessa ord tackar vi alla dem som nedlagt ett gott arbete i sin strävan att göra bygden levande.

A.C.



Hemliga resan 13 augusti

Hemliga resan gick i år till Falbygden. Arrangör och reseledare var Soini Lundgren med Gunborg Bjurström som medhjälpare och det var Munk-Resor som ställt buss och chauffören Christer Janson till förfogande. För underhållningen ombord svarade Ivan Carlsson, dragspel, Georg Claesson, munspel och Folke Gustafsson, sång.

Falbygden är ett av de områden i Sverige som är mest rikt på fornminnen från sten-, brons- och järnåldern. Det finns t ex fler gånggrifter här än tillsammans övrigt i landet. Den arkeologiskt intresserade har verkligen mycket att studera här.

Därför var det naturligt att vi fick besöka Ekehagens Fornbidsby där man rekonstruerat boplatser från såväl den äldre jägarstenåldern som den yngre bondestenåldern. Där togs vi omhand av den kunskapsrike guiden Bengt Fransson, som visade oss runt i anläggningen och själv demonstrerade olika hantverk och livsnödvändiga sysselsättningar som våra förfäder var mästare på. Stort intresse väckte det när han gjorde upp eld med hjälp av en pytteliten flintstensflisa. Han tog fram ett tunt blad fnöske ur plånboken (!), lade det mot flintan och slog till med eldstålet, som egentligen var en gammal slöfil han krökt till. Strax glödde det till, Fransson förde fnösket mot en dott av boss och torrt gräs och blåste. Efter mindre än en minut slog lågorna upp mellan hans händer. Men, invänder någon, stenåldersfolket hade väl inget stål? Nej, de använde kiselsten till att slå med. Eldstålet är en senare uppfinning. Och fnöske, vad är det? "Torrt som fnöske", det är ett uttryck vi har hört många gånger, men vad betyder det egentligen? Jo, det är ju en filtartad brun massa man får från en på lövträd, särskilt björkar, förekommande parasitsvamp, den s k fnösktickan. Man tar bort den gråsvartaktiga översidan och likaledes de flerskiktade rörlager som sugit sig fast i själva trädet. Det är alltså endast själva innerkroppen av svampen man använder. Den mjukas upp i en svag lutlösning, tvättas, torkas, bultas och rispas. Så tar man en tunn skiva av detta och lägger mot flintbiten och slår till. Gnistan antänder fnösket som glöder långsamt. Men hur kom forntidsmänniskorna på att det var just detta som var användbart när det gällde att göra upp eld? Vad gav dem idén till en sådan precis process?

Efter genomgången av forntidsbyn följde Fransson med oss i bussen på en rundtur vidare i Falbygden. Höjdpunkten på denna resa blev då besöket i Kungslena. Kyrkan där anlades under förra hälften av 1200-talet av kung Erik Láspe och Halte. Han ville därmed hedra sin fader, som ledde den svenska hären i slaget vid Lena 1208 där dansken besegrades. Fienden hade bränt ned den gamla kyrkan så det fanns under alla omständigheter orsak att bygga en ny. De för exteriören så karakteristiska tornen är dock av senare datum. De tillkom efter ett besök i kyrkan som Birger Jarl gjorde påskdagen 1258 i sällskap med sin måg, kong Haakon av Norge, och sin omyndige son Valdemar. Det stora tornet i mitten symboliserar självfallet Birger själv och de två mindre hans medföljare.

Från den tiden är bevarad dopfunten av sandsten som är utförd av en då mycket anlitad stenhuggare Harald samt tursamt nog några fragment av väggmålningar av mästern Amund. Intressantast är nog ändå den märkliga pansarbeslagna plankdörren till sakristian. Järnhandtaget är utformat som en gräslig ringlande drake och ovanför den står Sankt Göran och stöter ned ett spjut i gapet på den vidriga besten. Det är den gamla symbolen för striden mellan det onda och det goda. Den andra stora dörren (till södra vapenhuset) är också mycket imponerande med sitt enorma stocklås. Men den fanns inte på Birger Jarls tid utan tillkom troligen först på 1400-talet.

Inte heller fanns de tak- och väggmålningar som dominerar interiören av idag. De utfördes nämligen så sent som 1749 av den kände kyrkomålaren Johannes Risberg. Vid kyrkorådets avsyning av hans arbete fick man tillfälle att berömma hans skildringar från paradiset men man kritiserade också att det inte fanns någon framställning om hur det såg ut i helvetet. Det var särskilt två inflytelserika kyrkvårdar som skällde på honom. Risberg blev misslynt men målade raskt upp en skrämmande infernoscen. Den föreställde en stor svart gryta över en flammande eld (som de nog inte hade behövt något fnöske för att göra upp) och bredvid stod Satan själv och rörde om i soppan med en gaffel. I grytan satt Lena sockens två kyrkvårdar och de stack upp sina huvuden över grytkanten. De var mycket porträttligt målade av Risberg så församlingen kände utan svårighet igen dem. Gubbarna satt och log i mjugg under högmässan. De förstod att det inte kunde vara några andra än just kyrkvårdar som satt i en sådan gryta. De kände dem så väl. Naturligtvis blev dessa betrodna och aktade förtroendemän något förargade. Det gick till och med så långt att de stämde målaren Risberg inför rätta. Rättegången föregick inför tinget i Dimbo. Den utdragna processen slutade med att den publikfriande scenen kalkades över. De målade upp en stor sol i stället och skrev in ordet *Jahve* på hebreiska. Vem som gjorde det vet vi inte. Risberg ville naturligtvis inte hålla i penseln.

Besöket i Västergötland slutade med middag på den trivsamma restaurangen Svansjön i Skultorp, en ort tidigare mest känd för "vägförvaltning". Svansjön var ett verkligt fint ställe som vi gärna återkommer till.

Y.C.

CYKLAR BARN- och LEKCYKLAR



Fullständigt reservdelslager och service

Bertil Anderssons CYKELAFFÄR

Stalevägen 36, Munkedal Tel. 0524-104 59



våra öppettider:

Alla dagar

9 — 21

- en del av vår service

Servus Stale

SERVICE - VÄNLIGHET - OMTANKE
LÅG PRISNIVÅ - DETTA VISAR ATT
VI BRYR OSS OM DIG!

 SERVUS

Vad hände det året?

Svenskbyborna finna sig väl tillrätta.

FÖR SEXTIO ÅR TILLBAKA, 1929.

- Svenskar som utvandrat till främmande land. För omkring 60 år sedan, lämnade omkring 200 svenskar fosterlandet Sverige för att bosätta sig på Dagö utanför Estland. Vad orsaken är till förflyttningen, vet ingen med bestämdhet, kanske var det rädsla för ofärdstider i hemlandet eller möjligen ren äventyrslusta. De voro alla driftiga jordbrukare och de tycktes trivas i sitt nya hemland. De byggde hus på Dagö, och odlade mark. Stammen växte i det nya hemlandet och allt tycktes gå väl i lås. Men den ryska kejsarinnan Katarina påbjöd att svenskbyborna inte längre fick stanna på Dagö, utan förflyttas till en ort, belägen invid floden Dnjepr i Ukraina. Under sorg och lidanden lämnade samtliga Dagö, nu inalles 1200 personer år 1781. Deras by i Ryssland blev kallad Gammel-svenskby och gränsade till halvön Krim i väster. Men 1929 blev det uppbrott igen, denna gången till

deras ursprungliga hemland Sverige och det var 900 personer, som sommaren 1929 steg i land på hemlandets mark. Det sades, att den svenska rasen var oblandad — några äktenskap med ryssar har därför aldrig ingåtts. Samtliga avreste över Rumänien och äntrade svensk jord i Trelleborg. De fördes vidare till Jönköping för inkvartering i kaserner, för vidare utplacering i olika delar av landet. Då de flesta hade varit jordbrukare, blev det självfallet så, att de ville fortsätta med detta arbete i sitt ursprungliga hemland. De flesta kom över till Gotland där de tyckte, "att Dagö låg tvärs över Bottenhavet" från gutarnas ö. I Sverige ordnades en kommitté med prins Carl i spetsen som skaffade fram pengar och annat för att de långväga svenskarna kunde få det drägligt efter så många års frånvaro. Vid ankomsten till Sverige hade de inga bra kläder, det syntes som om det rådde knapphet i det ryska landet. De talade en gammaldags svenska, exempelvis ungefär liknande: "viljen i vara så goda, etc". Märkligt var



Ett par av den yngre generationen av svenskbybor, här vid ankomsten till Sverige i augusti 1919.

det att ett fåtal ville tillbaka igen och ett tjugotal av den yngre gruppen begav sig åter till Gammelsvenskby. Det sades, att de flesta av svenskbyborna voro hjärtans glada att komma åter till sitt hemland. Med sig till Sverige hade de en präst, som alla var nöjda med. Han hette Hoas och avled 1942. Det kan tilläggas, att 1949 anordnade svenskbyborna ett 20-års jubileum på Gotland tillminne av sin landstigning på svensk mark.

- Vintern var inte särskilt nådig år 1929. Tågen körde fast i snödrivorna i januari, i det annars så snöfattiga Skåne.
- Den 1 januari 1929 var det 12 graders kyla, men solsken hela dagen. Ett kraftigt snöfall inträffade den 30 april detta år och alla vägar blevo svårframkomliga. Den 7 april var det kallt värre, hela 22 grader uppmättes vid Torps egendom.

FÖR FEMTIO ÅR TILLBAKA, 1939.

- Utbryter andra världskriget den 1 september, då Tyskland överföll Polen. Den 3 september förklarar England och Frankrike krig och karusellen kom i full gång under hösten 1939.
- Förra lärarinnan Alexandra Karlsson avled 1939, 65 år gammal. Hon var under en följd av år ambulerande lärare i rotar i norra delen av socknen innan hon 1908 erhöll fast anställning vid Jermunneröds småskola.

FÖR FYRTIO ÅR TILLBAKA, 1949.

- Den 18 mars 1949, avled provinsialläkaren i Munkedal, Sundberg i en ålder av 98 år. De sista åren av sin levnad bodde Sundberg i Äppelviken, nära Stockholm.
- Midsommarvädret var något kyligt. Åskan förekom på midsommardagen. I oktober samma år, var det varmt för årstiden men mycket regn förekom dessutom. Julafton bjöd på regn och 5 grader varmt.
- Författarinnan Elin Wägner, avled detta år i en ålder av 67 år. Hon var född i Lund, men bosatte sig senare i Småland. När Elin Wägner så småningom bosatte sig för gott i Småland, ägnade hon sitt stöd åt hembygdsrörelsen. Hon invaldes i Svenska Akademien år 1944 och några år tidigare medlem av Samfundet de nio. Som författarinna lär hon stått i särklass, närmast under Selma Lagerlöf som jämförelse. En av hennes böcker "Vändkorset", har i höst visats i TV.
- Mora-Nisse, eller Nils Karlsson, gjorde ständigt framgångar inom skidsporten, år 1949 vann han för sjätte gången i det historiska Vasaloppet. Det sades, att Mora-Nisse var blyg, han undvek alla närgångna journalister, som oftast kom med närgångna frågor, både före skidloppet, som efter fullbordat värv. Men han blev ändå prisad och lovordad för sina fina prestationer, både i Vasalopp, liksom i flera andra idrottsliga bravader.

FÖR TRETTIO ÅR TILLBAKA, 1959.

- Ett danskt fartyg. Last- och passagerarångaren "Hans Hedtoft", på 3000 ton, förliser utanför Grönland, varvid 95 personer omkom.
- Vid Uddevallavarvet sjösattes den 7 mars, tankfartyget "W Alton Jones". Fartyget var på 68000 ton och var den största båten dittills vid varvet. Ytterligare fem supertankers planeras att byggas under de närmaste åren, för amerikansk räkning.

A.C.



Historien om Kalle Lusken

Långt uppe på Kynnefjäll bodde en ung man som de kallade för Kalle Lusken. Om honom sades det att "han var häftig i mat och dryck men arbetet stod som stode det i berget". Han var alltså ingen särskilt arbetssam person. Men mat tyckte han om. Och dricka, de få gånger sådant stod till bjuds. Och att vara ute och roa sig på baler och liknande tillställningar. Och det var därifrån hans smeknamn härrörde sig. Min Kalle dansar och luskar något så förskönt, sa hans mor vid ett tillfälle. Och det var efter det han fick heta "Lusken".

Modern, som var änka, hade ofta svårigheter med att sköta det lilla jordbruk hon rådde om. Kalle kunde hon inte räkna med. Han hade sitt att tänka på. Dansa och luska osv. Men grannarna kom ibland och hjälpte henne.

En gång var de där och hjälpte henne med höskörden. De kom med sina liar och slog gräsängarna. Själv stannade hon inne för att laga mat. Hon kokade risgrynsgröt. Det var något hon kunde med. Det skulle bli bra att ha och bjuda slätterkarlarna på.

Belåten slog hon upp den färdigkokade gröten i ett stenfat som efter det gamla måttet rymde tre kannor. Det skulle nog räcka, tänkte hon. Väl klar med detta kunde hon gå ut till andra sysslor.

Men hon hade inte tänkt på att sonen hennes var kvar inne i huset. Kalle Lusken! Den gossen kom fram. Naturligtvis fick han se grötfatet. Vid det slog han sig ned och tog den stora träsleven i hand.

Och det var så gott! Kalle Lusken hyvlade i sig. Efter en kort stund hade han gjort slut på alltihop. Eftersom en kanna motsvarar 2,617 liter betyder det att han satt i sig nära åtta liter gröt. Han lutade sig grymtande tillbaka i stolen, knäppte händerna över sin rundade mage och läste för maten.

"Nu ska de ha tack för mat och mätta.

Nu har jag ätit opp en hel skäppa.

Men hade jag mer fått

så hade det mer i mej gått."

Knappt hade han läst färdigt förrän han hörde modern komma. Kalle lämnade hastigt sin utsatta plats och sökte sig till räddning uppe på loftet.

Där barrikaderade han sig. Han var rädd för mor sin och svidande efterräkningar.

Och det var allt i sista stund han gömde sig. Gumman kom in. Översiggi-ven såg hon vad pojken ställt till med. Ååå, sa hon, nu har Kalle ätit upp all gröten och nu har jag ingenting att bjuda slätterkarlarna på. Hon jämrade sig högljutt.

Och i detsamma kom karlarna tillbaka från sitt slitsamma arbete. De var både sultna och törstiga. Förtvivlad steg gumman ut på kökstrappan och tog emot dem.

Ååå, sa hon och jämrade sig. Kalle har ätit upp all gröten, sa hon, och nu har jag ingenting att bjuda er på.

Karlarna blinkade. Men de tog det från den lättsamma sidan. Det är väl ingen fara med oss. Vi kan ju gå hem och äta, sa de. Vi klarar oss nog. Men det blir nog värre för Kalle, sa de.

Det blev ock.

Just som de stod där och resonerade kom gossen utspringande. Buken stod blå och utspänd på honom. Han skrek som ett jagat djur. Tarmarna hade svällt av all gröt och magen var nära att spricka. Kalle hade förfärliga plågor.

Tömmar! ropade karlarna. De måste ha tag i tömmar för att reva Kalle.

Reva! ropade de om varandra. Det var det bästa sättet att rädda en som förätit sig. Att reva honom med kraftiga rep för att hindra att han sprack.

Rulla! kommenderades. Efter att den ankomne var väl inrevad skulle han rullas fram och tillbaka på marken. Det fördelade och lindrade smärtorna.

Det blev tumult. Alla försökte hjälpa till. Man slet i Kalle Lusk från alla håll. Några ville gräva ned honom. Gräv ned honom i svart kall myrjord, sa de. Få ned honom i en grop och skotta jord över tills bara huvudet sticker upp! Bär upp honom på sädesmagasinet och lägg ned honom i en rågbinge! Tryck ned honom tills bara mustascherna sticker upp ur rågen! Men det var för tidigt på sommaren, sädesmagasinen var ännu ofyllda. Och det där med att gräva i jorden hade de inte stor lust med. Så det slutade med att de bar in Kalle på logen och där fick han — hårt bunden och lindad — ligga över natten och långt in på nästa förmiddag. Först när solen stod högt var tiden inne att lösgöra honom. Det visade sig då att han klarat sig från äventyret utan större men.

Sven Liguster

Kärnsjön

*Du lilla sjö som ligger gömd,
av bergens höga kammar skymd,
uppå din strand jag ofta står
och varma intryck av dig får.*

*Så lugn och fridfull ter du dig
i sommarens ljusa dar för mig,
du många minnen väcker opp
ifrån mitt flydda levnadslopp.*

*Så härlig sång man där ock hör
invid din strand av vingad kör,
som därvid tackar dig så mild
att du oss ger din sköna bild.*

*Men när du upprörd blir ibland
av storm och oro — från din strand
då tystnar körens ljuva sång,
men tystnar blott för denna gång.*

*Så blir ock mullen vid din brädd
av vinterns köld och isen klädd
och isens boja dig pålagd,
det är naturens hjältebragd.*

*Men vårens sol den höjer sig
och löser bojan utav dig
och kläder nakna stranden grön;
då ljuder åter sången skön.*

*En bild utav hur tidens tvång
i frihet bytas skall en gång,
för seglaren som nått den hamn
där stormar aldrig brusa kan.*

Johan R Carlsson



RES BEKVÄMT MED OSS!
VI SKRÄDDARSYR RESAN
JUST FÖR DIG
DITT RESMÅL DIT ALLA KAN NÅ
LÄNGRE ELLER KORTARE RESOR

KONTAKTA

MUNK - RESOR

Klevavägen 4, Munkedal
Tel. 0524/117 26, 110 79